

Verplicht publiceren namen grote donateurs valt verkeerd

Er is een wet in de maak die stichtingen, verenigingen en kerkgenootschappen verplicht namen van donateurs van meer dan 15.000 euro per jaar openbaar te maken. De ruim 350.000 maatschappelijke organisaties zien dat helemaal niet zitten. ‘Dit voorstel moet zo snel mogelijk van tafel.’

Hans-Lukas Zuurman

© 2 februari 2019



Hulporganisaties, maar ook kerken hebben talloze kleinere donateurs in hun achterban, maar ook mensen die fikse bedragen overmaken, bijvoorbeeld na een natuurramp in de wereld. Die hebben daarbij geen behoefte aan publiciteit.

(istock, epa / Anthony Anex, anp / Alexander Schippers)

► AMERSFOORT

Ze bestaan. En ze willen vooral anoniem blijven als gulle gevers van ten minste 15.000 euro per jaar. Bij de christelijke hulporganisatie ZOA hebben ze er ‘dertig tot veertig’ van, schat woordvoerder KlaasJan Baas. Sommigen schenken beduidend meer dan 15.000 euro, het kan ook zomaar 50.000

euro zijn. De Wet transformatie maatschappelijke organisaties, die momenteel in de maak is, dwingt ZOA straks de namen van haar gevers op de website bekend te maken. En dat leidt tot grote ergernis. ‘Dit gaat te ver. Het is zó in strijd met de Algemene Verordening Gegevensbescherming’, zegt Baas. Zijn grootste angst is verlies van uitgerekend grote donateurs.

ZOA heeft via Prisma, het samenwerkingsplatform van christelijke hulporganisaties, inmiddels aan de bel getrokken, bevestigt hij. Als de namen van donateurs straks verplicht op straat liggen, vreest Baas dat zij hun geld zullen spreiden over meerdere organisaties, om onder de norm van 15.000 euro te blijven. Want pas vanaf dat bedrag geldt die publicatieplicht, volgens het plan van staatssecretaris Sander Dekker van Rechtsbescherming. Het gaat daarbij om donaties van personen of rechtspersonen uit zowel binnen- als buitenland. Ook de waarde van giften in natura en digitale ruilmiddelen als bitcoins telt mee.

Baas vreest dat publicatie van namen van geldschietters ook leidt tot ‘onder elkaars duiven schieten’ bij hulporganisaties. ‘Je ziet straks wie bij anderen grote gevers zijn. Dan kun je daar zelf achteraan gaan, want daar zit geld.’ De woordvoerder kan zich niet voorstellen dat de nieuwe wet werkelijkheid wordt. ‘Het gaat ons allemaal veel geld kosten’, voorspelt hij. ‘Het betekent dat we als ZOA minder mensen kunnen helpen die het juist nodig hebben.’

ongewenste beïnvloeding

ZOA is niet de enige die zich zorgen maakt. Van culturele instellingen, sportverenigingen tot kerkgenootschappen: het totale maatschappelijke middenveld, dat bestaat uit 353.600 organisaties, krijgt als de politiek ermee instemt, met de nieuwe regeling te maken. Zover is het nog niet. Tot 22 februari kan iedereen via internet zijn zegje doen over de conceptwet, die voortvloeit uit het regeerakkoord.

Ongewenste beïnvloeding van maatschappelijke organisaties tegengaan. Dat is de bedoeling van het verplicht publiek maken van namen van grote gevers via de website van een

organisatie of door het deponeren van een donatieoverzicht in het handelsregister van de Kamer van Koophandel, meent minister Sander Dekker.

Inzicht in binnen- en buitenlandse geldstromen brengt misstanden eerder aan het licht, is de gedachte. Zo wordt duidelijk of een organisatie niet te afhankelijk is van een bepaalde financier en erdoor beïnvloed wordt, blijkt uit de schriftelijke toelichting van het kabinet op de nieuwe wet. Dekker vreest gedrag dat indruist tegen de normen van de Nederlandse rechtsstaat en daardoor ontwrichtend kan werken. De bewindsman onderkent dat er maatschappelijke organisaties bestaan die minder kans lopen op ongewenste beïnvloeding. Zij kunnen onder voorwaarden een vrijstelling krijgen. Maar het is nog niet duidelijk op grond waarvan zij die kunnen krijgen. Het moet gaan om 'objectieve, non-discriminatoire criteria', blijkt uit de toelichting.

Woordvoerder Renske Piet van het ministerie van Justitie en Veiligheid wil geen antwoord geven op de vraag waarom het ministerie geen voorzet levert. 'We kunnen op dit moment geen reactie geven, omdat de internetconsultatie loopt.' Het is een standaardreactie op deze en andere vragen van deze krant. Ook op de vraag of de privacy hierdoor geschonden wordt en wat het ministerie vindt van de verontwaardiging bij maatschappelijke organisaties. 'Alle reacties zullen zorgvuldig worden bestudeerd en zullen worden betrokken bij het vervolg', belooft de woordvoerder.

privacy en veiligheid

Verontwaardigd is bijvoorbeeld de Samenwerkende Brancheorganisaties Filantropie (SBF). Het platform behartigt de gemeenschappelijke belangen van de brancheorganisaties voor goede doelen, vermogensfondsen en kerken in Nederland. 'Dit conceptvoorstel is onacceptabel en moet zo snel mogelijk van tafel', zegt waarnemend SBF-voorzitter Jan van Berkel. 'Als dit voorstel wet wordt, worden gevers afgeschrikt om nog grote bedragen te schenken. Het schaadt hun privacy en veiligheid. Stel, je bent een alleenstaande vrouw op leeftijd en schenkt elke maand aan een goed doel. Op jaarbasis is dat best een bedrag. Kun je dan nog veilig over straat als iedereen dat weet? Het is belangrijk dat mensen in

stilte kunnen geven. Geven is een privé-aangelegenheid en dat moet zo blijven.’ Volgens hem is het voorgestelde beleid strijdig met het overheidsbeleid om het geven van giften te stimuleren. ‘Dat gebeurt bijvoorbeeld via de Geefwet en de giftenaftrek, maar met deze publicatieplicht wordt de sector enorm belemmerd. De overheid moet het vele goede werk van goede doelen, vermogensfondsen en kerkgenootschappen juist koesteren en geen onnodige drempels opwerpen’, aldus Van Berkel.

zeven jaar

Naast de inzage in grote donaties bij maatschappelijke organisaties, regelt het wetsvoorstel dat stichtingen, die al verplicht zijn een balans en staat van baten en lasten te maken, deze voortaan ook openbaar maken. Doel: voorkomen van bijvoorbeeld witwaspraktijken of faillissementsfraude. Net als bij de inzage in donaties, kunnen bepaalde stichtingen vrijgesteld worden van de openbaarmakingsverplichting, maar onduidelijk is nog op grond waarvan. Een gift verdelen in kleinere porties om de openbaarmakingsverplichting te ontduiken, heeft straks geen zin. Als het totaalbedrag in een jaar van dezelfde gever boven de 15.000 euro uitkomt, vallen namelijk ook de kleinere giften onder het nieuwe regime. De wet verplicht straks om niet alleen de naam van de gever, maar ook de woonplaats, het bedrag en de datum waarop de gift is verstrekt, te publiceren. Alle gegevens moeten gedurende zeven jaar inzichtelijk blijven.

Met stijgende verbazing nam Sabine de Wijkerslooth-Lhoëst een tijdje geleden kennis van het wetsvoorstel. ‘Veel donateurs zitten hier niet op te wachten, dat heb ik al van cliënten en andere adviseurs gehoord’, vertelt de adviseur Erven, Schenken en Goede Doelen bij Ernst & Young Belastingadviseurs. ‘Dit beperkt de bereidheid om te geven, want veel mensen willen in stilte kunnen geven’, zegt ze, net als de SBF-woordvoerder. ‘Ik verwacht dat een groot aantal mensen en bedrijven gaat afhaken.’ Als de naam van de gever bekend is, kun je wachten op bedelbrieven van andere organisaties, voorspelt ze. ‘Dat willen mensen niet.’ Volgens haar wordt onderschat hoeveel mensen in stilte geven. ‘Ook

aan doelen die je niet bij hen zou verwachten, en dat willen ze graag zo houden. Openbaarmaking is een enorme aantasting van de privacy.'

Volgens het ministerie valt dat mee. Doordat anonimiteit alleen bij grote donaties van 15.000 euro of meer vervalt, is het voorstel aanvaardbaar gemaakt, meldt woordvoerder Renske Piet. En als de veiligheid van een donateur in het geding zou komen door publicatie, kan de minister altijd nog een vrijstelling verlenen. Minister Dekker erkent in de toelichting op de wet, dat grondrechten van mensen beperkt worden, bijvoorbeeld als het gaat om de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer, vrijheid van vereniging en vrijheid van godsdienst. Zo zou het geven van een gift aan een kerk en het bekendmaken wie de donateur is, verklappen welke godsdienstige richting iemand aanhangt. Maar dat is hooguit een indicatie, vindt het ministerie. Bescherming van openbare veiligheid en het voorkomen van strafbare feiten gaan wat dat betreft voor.

schot hagel

De Wijckerslooth vraagt zich af welk probleem nu opgelost wordt met deze wet. 'Het is een schot hagel, waarbij je mogelijk wat raakt. Maar al die korreltjes hagel leveren wel grote administratieve lasten op voor veel organisaties. De wet is bedoeld om onwenselijke invloed in te dammen. Het staat niet met zoveel woorden in het wetsvoorstel, maar het lijkt erop dat het vooral gaat om bepaalde organisaties zoals salafistische moskeeën. Dat is maar een beperkt doel, terwijl je met deze wetgeving veel meer organisaties raakt die daar niets mee te maken hebben.' Dat organisaties inzage geven in hun inkomsten, hoeft niet direct een probleem te zijn, betoogt ze. 'Maar regel het dan rechtstreeks met de overheid, bijvoorbeeld via de Belastingdienst. Openbaar maken voor iedereen gaat te ver. In de toelichting op de wet staat verder dat gemeenten verplichte publicatie kunnen aangrijpen als controlemiddel. 'Dat is niet nodig, want als er subsidie wordt gegeven, heeft de gemeente die inzagemogelijkheid al.' De belastingadviseur is benieuwd hoe het afloopt. 'Ik heb nog niemand gehoord die hier positief over is.'

erger dan de kwaal

De kwestie is ook aan de orde geweest in het CIO, het interkerkelijk contact over overheidszaken, bevestigd door secretaris Daniëlle Woestenberg. Het CIO behartigt de zakelijke belangen van 31 kerkgenootschappen in contact met de overheid. Ze vindt het wetsvoorstel 'heel slecht', omdat het middel volgens haar erger is dan de kwaal. De kerken staan daarin zij aan zij met de andere maatschappelijke organisaties. 'Die weerstand is breed', verzekert ze. 'Bonafide organisaties worden opgezadeld met administratieve lasten en grote donoren die niet bekend willen worden, gaan afhaken, verwachten we. Deze maatregel raakt vooral organisaties die wat betekenen in de samenleving, terwijl de relatief kleine groep rotte appels ermee weggkomt en haar geld toch wel krijgt.'

Het bijbelse principe dat de linkerhand niet hoeft te weten wat de rechterhand doet, komt volgens haar onder druk te staan. 'Dat staat haaks op openbaarmaking. En de Nederlandse cultuur zit zo niet in elkaar. De Nederlandse cultuur is er eentje van bescheidenheid, niet pronken.'

Het CIO heeft intussen al met andere organisaties bij de overheid geprotesteerd. 'Op het ministerie merk je dat ambtenaren hun bedenkingen hebben bij dit voorstel. Het is echter aan politici en het is zaak dat zij begrijpen dat dit een slecht idee is.'

Komt dat over in Den Haag? 'Zoals ik het nu beluister, lukt dat.'

identiteit

Woestenberg hoopt dat als minister Dekker straks alle reacties, vergezeld met een nieuw ambtelijk advies leest, hij de conceptwet intrekt. 'Ik denk dat er weinig Kamerleden zijn die deze wet vol overtuiging steunen. We leven in een democratische rechtsstaat. Er spelen ook andere machten. Wat zal een Autoriteit Persoonsgegevens adviseren over openbaarmaking en de gevolgen voor privacy van mensen? In de Algemene Verordening Gegevensbescherming van de kerken staat klip en klaar dat het verboden is persoonsgegevens te verzamelen waaruit je de religieuze identiteit van de persoon kunt afleiden. Ambtenaren zeiden

tegen ons: je kunt dat niet een-op-een zien straks. Maar denk je werkelijk dat iemand die van de Hersteld Hervormde Kerk is, volgend jaar denkt: laat ik dit jaar de PKN of de Rooms-Katholieke Kerk eens steunen, dat is ook best een leuke kerk? Ditzelfde principe geldt voor bijvoorbeeld patiëntenverenigingen en homo-organisaties. Je doneert geld aan datgene waarvoor je staat. Jouw donatie zegt wat jij belangrijk vindt. Dat wil je toch niet altijd op straat hebben liggen?’ Woestenbergh kan nog niet inschatten wat het kerken aan donaties zou schelen als de verplichte openbaarmaking van gevers er komt. ‘Daar hebben we nog niet naar gekeken, maar zover zal het niet komen, verwachten we.’ <

